

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Tavoitteena on parantaa tehokkuutta julkisissa hankinnoissa ja saada aikaan kustannussäästöjä ja samanaikaisesti turvata laadukkaat julkiset palvelut.

Suomen kirjastoseura näkee, että lakiesitys ei vastaa näihin tavoitteisiin vaan johtaa kirjastojärjestelmän tuottamisen osalta päinvastaiseen lopputulokseen kolmasosassa suomalaisia kuntia. Sidosyksiköiden rajaus kymmenen prosentin vähimmäisomistusvaatimuksella tulisi aiheuttamaan monimutkaisia ja kiireessä tehtäviä yritysjärjestelyjä sekä hätäisiä kilpailutuksia ja sitä myöden merkittäviä tappioita.

Muutoksella ei edistetä hallitusohjelmassa tavoiteltuja merkittäviä kustannussäästöjä julkisissa hankinnoissa. Muutos rikkoisi toimivia yhteistyömalleja ja kasvattaisi kustannuksia.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Esitetty säätely lopettaisi kirjastojärjestelmän käyttäjille tuottamat palvelut Koha-Suomi Oy:n omistajakunnille ja vaikeuttaisi kuntien yhteistyötä. 106 kunnan (suurina kuntina mm. Oulu, Turku, Rovaniemi, Kouvola, Lahti) yhteistä kirjastojärjestelmää ylläpitävä ja kehittävä palvelu tuhoutuisi. Yhtiön toimintojen ja asiantuntijoiden keskittämällä yhteiseen yksikköön on saavutettu merkittäviä kehittämis- ja kustannushyötyjä. Pienemmät kunnat ovat päässeet mukaan kehitystyöhön ja hyötäneet isompien kuntien resursseista ja volyymeista.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Kunnat kamppailevat vakavien taloudellisten haasteiden kanssa, ja uudistus pahentaisi tilannetta entisestään. Riski hintojen nousulle ja palvelutason laskulle on ilmeinen, koska uudistuksen myötä kuntien sidosyksiköiden kautta saadut edut katoaisivat.

2010-luvulla suomalaisessa kirjastojärjestelmäkentässä oli ulkomaisen yhtiön monopoli. Kirjastoilla oli vaikeuksia vaikuttaa järjestelmien kehitykseen ja hinnat nousivat. Avoimen lähdekoodin järjestelmällä saatiin nopeasti aikaiseksi kirjastoja palveleva ja kustannustehokas toimintamalli. Koha-Suomi Oy on perustettu palveluntuottajaksi ja kehittäjäksi. Kaikki omistajakunnat osallistuvat kehitystyöhön ja järjestelmää räätälöidään kirjastojen tarpeiden mukaan. Kunnan koko ei vaikuta tähän työhön vaan sopivimmat asiantuntijat haetaan kulloinkin tarvittavaan kehitystyöhön. Vähimmäisomistusosuuden vaatiminen ei ole tarkoituksenmukaista.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Negatiiviset vaikutukset tulisivat olemaan moninaiset. Nyt Koha-järjestelmää käyttävät kunnat joutuisivat yhtä aikaa kilpailuttamaan järjestelmätoimituksen. Kilpailutukset viivästyisivät jopa vuosiksi. Koska markkinoilla ei ole muuten todellista kilpailua, ratkaisu tulisi kunnille kalliiksi. Kunnilla ei olisi mahdollisuutta ottaa uutta järjestelmää siirtymäajan puitteissa. Kunnat eivät pystyisi tarjoamaan mitään kokoelmiin liittyvää kirjastopalvelua kuntalaisille, lakisääteistä tehtävää ei pystyttäisi tekemään. Hallinnollinen työ tulisi olemaan valtava.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Suomen kirjastoseura ei kansalaisjärjestönä ole omistajan asemassa, mutta ajaa yleisten kirjastojen etua yhteiskunnassa. Toteamme, että 106 kuntaa joutuisi kilpailuttamaan kirjastojärjestelmän, jolla on käytännössä tarjolla vain yksi kaupallinen, ulkomainen tarjoaja. Vapaaehtoiset kirjastokimppat (Vaski, OUTI, Lapin, Kirkes, Vaara, Lastu, Kyyti, Helle ja Lumme -kirjastot) eivät yksittäisinä kimppoina kykenisi ylläpitämään kirjastojärjestelmää.

Yhtiön purkaminen palauttaisi kirjastojen järjestelmäyhteistyön alkupisteeseen ja haittaisi kaikkea kirjastojen yhteistyötä. Kirjastot ovat olleet uranuurtajia kuntarajat ylittävässä yhteistyössä eikä toimivia kustannustehokkaita malleja tule lakkauttaa. Nykyisellään Koha-Suomi tuottaa palvelut omistajakuntiansa kirjastojen käyttäjille kahdeksalla henkilötyövuodella. Nykymalli jo vastaa tavoitetta parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta ja tuottaa säästöjä samalla turvaten laadukkaita julkisia palveluja. Esitetty lakimuutos rikkoisi kaiken tämän.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Emme tunnista taloudellisia tai muita hyötyjä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Puolentoista vuoden siirtymäaika aiheuttaisi tilanteen, jossa kirjastot eivät pysty palvelemaan käyttäjiään ja ulkomainen yhtiö rahastaisi kuntia.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Tarjouspyyntöjen tulvan ulkomaiselle yhtiölle.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Mielestämme lakiuudistus tulisi hylätä.

Vaihtoehtoisesti kirjastojärjestelmäpalveluita tuottava Koha-Suomi Oy tulee jättää vähimmäisomistusvaatimuksen ulkopuolelle, jotta kuntalaisten kirjastopalvelut, palveluiden

kehittäminen ja kirjastojen yhteistyö eivät vaarannu. Pienen omistusosuuden omaavien kuntien asukkailla ja kirjastonkäyttäjillä on vastaavat palvelutarpeet kuin isompien osuuskuntien kunnillakin.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Manninen Juha
Suomen kirjastoseura ry

Manninen Juha
Suomen kirjastoseura ry